

Singularitats dels recursos d'assistència sanitària a les Illes Balears

J. Mateu Sbert, J. M. Vicens Gómez, J. Llobera Cànaves

Direcció General d'Avaluació i Acreditació.
Conselleria de Salut i Consum

Resum

Es descriu la infraestructura de recursos d'assistència sanitària a les Illes Balears i se n'examina l'evolució al llarg del període 1999-2009. Les Illes es configuren com una regió singular pel fet que disposen d'una de les més àmplies xarxes hospitalàries d'aguts de l'Estat, tant pública com privada, amb un nombrós grup de professionals, i altament dotada tecnològicament, que contrasta amb el pes relatiu menor que presenta l'atenció primària i els hospitals de mitjana i llarga estada. L'evolució dels recursos durant el període 1999-2008 s'ha caracteritzat pel notable creixement del sector públic a l'atenció hospitalària d'aguts, amb l'obertura de quatre hospitals de nova planta i amb la multiplicació per dos del nombre de professionals.

Paraules clau: Recursos assistencials, Illes Balears.

Resumen

Se describe la infraestructura de recursos de asistencia sanitaria en las Illes Balears y se examina su evolución a lo largo del periodo 1999-2009. Las Illes Balears se configuran como una región singular por el hecho de disponer de una de las más amplias redes hospitalarias de agudos del Estado, tanto pública como privada, con un numeroso grupo de profesionales, y altamente dotada tecnológicamente, que contrasta con el menor peso relativo que presenta la atención primaria y los hospitales de media y larga estancia. La evolución de los recursos durante el periodo 1999-2008 se ha caracterizado por el notable crecimiento del sector público en la atención hospitalaria de agudos, con la apertura de cuatro hospitales de nueva planta y con la multiplicación por dos del número de profesionales.

Palabras clave: Recursos asistenciales, Illes Balears.

Abstract

The infrastructure of resources in health assistance of the Balearic Islands is described and the evolution of it through the period 1999-2009 examined. The Balearic Islands are configured as an outstanding area because they boast one of the most complete nets of acute hospitalisation in the whole State in terms of public and private sector. They have a large group of professionals and it is technologically highly equipped, which contrasts with the low relative weight of primary care as well as medium and long-stay hospitals. The evolution of resources during the period of 1999-2008 is characterised by the significant growth of the public sector in acute care hospitalisation, with the opening of four new hospitals and with the doubling in the number of professionals.

Keywords: assistance demand in health, Balearic Islands

I. Introducció

La salut és un dret fonamental i universal a la majoria dels estats membres de la Unió Europea i dels països desenvolupats. La Constitució espanyola recull el dret a la protecció de la salut i a l'obligació dels poders públics a organitzar la salut pública a través de mesures preventives, prestacions i serveis necessaris (art. 43 de la Constitució). A partir de 1989 s'univer

salitza el dret a l'assistència sanitària pública, amb la qual cosa es garanteix que el sistema sanitari públic es faci càrrec de tots els ciutadans a través del sistema impositiu ordinari¹.

Per atendre tots els ciutadans és necessari disposar d'uns serveis sanitaris adequats. Segons el tipus d'assistència, clàssicament es distingeix entre atenció primària, on s'executa aproximadament la sisena part del pressupost sanitari públic, i atenció hospitalària,

on es destina més de la meitat del pressupost. La resta de partides, que estan vinculades als dos nivells assistencials, estan constituïdes per la prestació farmacèutica, els serveis de salut pública i col·lectius, les pròtesis i aparells terapèutics i les despeses de capital².

L'atenció primària presta l'assistència sanitària essencial. Constitueix el primer nivell de contacte de les persones amb el sistema públic de salut i té com a característiques bàsiques l'accessibilitat i la continuïtat. Ofereix una atenció ambulatoria i està orientada, en bona part, a la prevenció de la malaltia, i també participa en la formació de professionals sanitaris i en la investigació.

Els hospitals cobreixen, a l'àmbit general de l'assistència sanitària, l'atenció més especialitzada dels pacients. Les seves funcions són fonamentalment les d'assistència –d'ingrés i ambulatoria–, docència i investigació. El Reial decret 1277/2003, pel qual s'estableixen les bases generals sobre l'autorització de centres, serveis i establiments sanitaris, els classifica segons siguin de titularitat pública o privada (BOE núm. 254, de 23 d'octubre de 2003) i segons la seva finalitat principal.

Les competències en salut corresponen a cada comunitat autònoma des del traspàs de les funcions i els serveis, que fins aleshores assumia l'Administració General de l'Estat. La primera comunitat autònoma en absorbir les competències de l'INSALUD va ser Catalunya l'any 1981, mentre que a les Illes Balears el traspàs es va fer a finals de l'any 2001 mitjançant el Reial decret 1478/2001, de 27 de desembre.

Paral·lelament, amb l'acord de política fiscal i financera es va crear un nou model de finançament basat en la vocació de permanència a llarg termini³.

Els recursos sanitaris a les Illes Balears presenten característiques diferenciades respecte a la resta de comunitats autònomes pel que fa al nombre de treballadors de l'assistència hospitalària –que contrasta amb els de l'atenció primària–, a la tipologia, la gran-

dària i la dotació tecnològica dels hospitals, i als canvis en la dotació de professionals experimentats durant la darrera dècada.

En aquest context, els objectius d'aquest treball són els de caracteritzar i descriure el sistema balear des del punt de vista dels recursos que disposa, tot destacant les seves singularitats, tenint en compte tant l'atenció primària com l'atenció hospitalària –amb els dos sectors que coexisteixen en aquest sistema (públic i privat) – i observar la seva evolució al llarg del període 1999-2009.

II. Els recursos de l'atenció primària

Els centres d'atenció primària són eminentment públics. A les Illes Balears, l'any 2009 la xarxa pública va constar de 57 equips d'atenció primària que treballen a 57 centres de salut i a 103 unitats bàsiques de salut (UBS), 6 serveis d'urgències (SUAP) i 33 punts d'atenció continuada (PAC). L'atenció primària pública és la porta d'entrada als serveis sanitaris públics. Els metges de família, amb la infermera, resolen la majoria de problemes de salut, deriven els casos més complexos a l'hospital, tot coordinant l'atenció al llarg de la vida dels pacients. Per la seva banda, la xarxa privada té una organització diferent, ja que l'assegurat accedeix als especialistes sense passar per la porta d'entrada d'atenció primària. Aquest fet, entre d'altres, fa que l'atenció primària privada sigui escassa. A diferència del sistema hospitalari, a falta de fonts de dades en atenció primària privada dificulta l'anàlisi de la seva influència real.

Quan es compara el nombre de recursos per Comunitat Autònoma a partir de les dades del Ministeri de Salut i Política Social (MSiPS), s'observa com hi ha una elevada dispersió pel que fa al nombre de centres de salut i unitats bàsiques de salut entre comunitats autònomes. Segons les dades sobre els recursos estructurals de l'atenció primària, en els nuclis més disseminats, amb desigualtats territorials pròpies de la seva geografia, hi ha més unitats bàsiques per habitant però d'una dimensió més petita⁴.

	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
RECURSOS MATERIALS				
Centres de salut (EAP)	57	45	5	7
Consultoris (UBS)	103	86	7	10
Serveis d'urgències (SUAP)	6	4	2	0
Punts d'atenció continuada (PAC)	33	27	2	4

Figura 1. Infraestructures de l'atenció primària a les Illes Balears. Any 2009

Font: Ib.Salut

Així doncs, el nombre de zones bàsiques de salut d'una regió no es correspon proporcionalment amb la seva població i, per tant, no és un bon indicador per mesurar les desigualtats sanitàries derivades dels recursos disponibles.

Segons dades del Ministeri de Salut i Política Social (MSiPS), les Illes Balears disposaren l'any 2008 de 52 centres de salut i 98,2 unitats bàsiques de salut per cada milió d'habitants. El nombre d'infraestructures per càpita va ser inferior a la mitjana de l'Estat, que va ser d'un total de 63,9 centres i 223,8 unitats bàsiques. Tot i això, si el nombre d'infraestructures es relativitza per l'extensió de cada un dels territoris, s'observa com les Illes Balears presenten 1,1 centres de salut i 2,1 unitats bàsiques de salut per cada 100 km², ràtios superiors als registres del conjunt de l'Estat que presenten el 0,6 i el 2, respectivament.

Al mateix temps, s'ha de comentar que pel que fa als equips de suport d'atenció primària –comares, odontòlegs, treballadors socials i fisioterapeutes– les dades no reflecteixen específicament els professionals dedicats a l'assistència en atenció primària, atès que en els serveis de salut d'algunes comunitats autònomes es consideren com a integrants dels equips d'atenció primària i en altres, com a suport a diversos centres o zones bàsiques de salut.

Excloent els professionals esmentats, que per la seva heterogeneïtat respecte de la vinculació amb els equips d'atenció primària no és possible fer una comparació entre comunitats autònomes, les Illes Balears varen disposar de 1.479 treballadors, segons les dades del MSiPS de l'any 2008. El 33,1 % són metges de família, el 8,7 % són metges pediatres, el 35,8 % són infermeres, el 18,6 % són tècnics auxiliars de

cures en infermeria i la resta és personal no sanitari. El nombre de persones que treballen a l'atenció primària a les Illes Balears, segons el MSPS, és d'1,40 per cada 1.000 habitants i es constitueix com la comunitat autònoma amb menys professionals per habitant a l'atenció primària de tot l'Estat, on aquesta ràtio l'any 2008 se situà a l'1,78. De fet, la despesa sanitària en atenció primària a les Illes Balears és un 16 % inferior a la mitjana espanyola⁵.

Per contra, segons els indicadors del Ministeri, l'activitat als hospitals de les Balears és de les més elevades de l'Estat. A aquest fet s'afegeix el paper que juga la xarxa privada a les Illes Balears, que té una importància notable si atenem al nombrós col·lectiu de la població, més de 216.000 persones, que disposa d'assegurança privada⁶.

III. Els recursos de l'atenció hospitalària

Els hospitals poden ser de titularitat privada i pública. La gestió dels hospitals de titularitat pública a Espanya pot prendre múltiples formes, bé mitjançant gestió directa, en què la prestació del servei es dur a terme a través de les estructures administratives pròpies –organismes públics, entitats públiques empresarials assimilables a fundacions públiques sanitàries, agències estatals, entre d'altres–, bé mitjançant gestió indirecta, que es caracteritza perquè la prestació del servei s'encomana a un empresari privat en virtut del corresponent contracte –modalitats de concessió o gestió interessada, entre d'altres–⁷. A més de la titularitat, els hospitals de les Illes Balears també es poden classificar segons la finalitat en hospitals generals, hospitals de salut mental i hospitals de mitjana i llarga estada, atenent el Reial decret 1277/2003 pel qual s'estableixen les bases generals sobre l'autorització de centres, serveis i establiments sanitaris. La normativa actual defineix els hospitals generals com a hospitals destinats a l'atenció de pacients afectats de patologia aguda, els hospitals de salut mental com a hospitals destinats a proporcionar diagnòstic, tractament i seguiment de pacients amb malalties mentals, i els hospitals de mitjana i llarga estada com a hospitals destinats a l'atenció de pacients que precisen cures sanitàries, en general de més baixa complexitat, per a processos crònics o per a pacients amb grau de mobilitat reduïda. A la figura 3, atenent a la classificació esmentada, se sintetitza l'estructura d'aquests tipus d'hospitals segons la dotació de recursos, de feina (metges, infermeres, personal no sanitari) i de capital (nombre de llits, tecnologia).

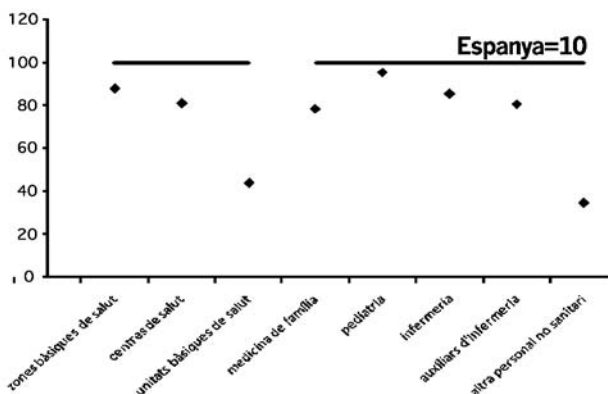

Figura 2. Recursos de l'atenció primària a les Illes Balears en relació a Espanya. Any 2008

Font: Elaboració pròpia a partir del Ministeri de Salut i Política Social

Tipus	Llits			TIPUS hos	Hospitalització			Activitat quirúrgica		Activitat Ambulatoria					
	FUNCIONANTS	INSTAL·LATS	I-F		LLITS funcionants	ingressos / altes	estades	estada mitjana	I Quirúrgiques programades (% d'ambulatories)	I Quirúrgiques Urgents	Parts (% cessàrees)	Irs Consultes/ successives	Urgències (% ingressos per aquesta via)		
Públics	Hospital	HOSPITAL SON DIRECTA	745	810	65	G									
		HOSPITAL MANTEU ORTILA	142	142	0	G									
		HOSPITAL DINÇA	155	158	3	G									
		HOSPITAL CAN MISSES	175	181	6	G	1959	76.070	524.757	6,9	49.034 (57% amb)	10.884 (11%)	8.621 (20%)	409.861/870.749	461.821
		HOSPITAL DE MANACOR	228	231	3	G									
		HOSPITAL SON LLATZER	377	426	49	G									
		HOSPITAL DE FORMENTERA	12	12	0	G									
	Mitj llarga Est 4	HOSPITAL JOAN MARCH	102	108	6	ML									
		HOSPITAL GENERAL DE MALLORCA	72	75	3	ML	154	2.192	52.282	23,9			932/ 3.485		
		HOSPITAL PSQUIÀTRIC	156	171	0	SM	157	56/71	53.383						
		RESIDÈNCIA ASSISTIDA CAS SERRERS****	152	166	14	L									
			2316	2480	149										
Privats	amb ànim de lucre	USP CLINICA PALMA PLAVAS SANITARIA BALEAR S.A.	123	174	51	G									
		POLICLINICA MIRAMAR	193	194	1	G									
		POLICLINICA VERGE DE GRACIA S.A.	191	215	24	G									
		HOSPITAL GENERAL DE MURÓ SL	25	25	0	G									
		POLICLINICA NOSTRA SENYORA DEL ROSARI S.A.	44	84	40	G	822	63.013	202.672	3,2	41.066 (27,7%)	1479	3.353 (32%)	265.442/328.686	324.822
		SERVEIS INTEGRALS DE SANITAT SL (JUANEIDA)	80	82	2	G									
		GESTIO HOSPITAL BALEAR SL (CLINICA FENIXIA)	76	109	33	G									
		CLINICA MENORCA SL***	90	95	5	G									
		HOSPITAL PALACIADA***	31	31	0	G									
			32	32	0	G									
sense lucre	MOTVA BALEAR	29	40	11	M	29	1.544	4.077	2,6	1.151	87	0	17.667 / 26.581	12.597 (31%)	
		150	150	0	MQ	192	4.227	65.687	15,5	10.205	0	0	49.984 / 36.002	0	
		42	78	36	MQ										
		1108	1309	201											
	3.424	3.789	350		3.424	148.482	926.442	6,2	100.572	12.132	12.454	719.978/1.248.500	788.046		

Figura 3. Els recursos materials de l'atenció hospitalària. Any 2009
 Font: Elaboració pròpia a partir del SIESCRI

Les fonts de dades utilitzades per descriure el sistema hospitalari balear són el SIESCRI (Sistema d'Estadística d'Establiments Sanitaris amb Règim d'Internat) i el Catàleg Nacional d'Hospitals (CNH), ambdues publicades pel Ministeri de Sanitat i Política Social amb dades compreses entre 1999 i 2008. Aquesta informació d'àmbit estatal recull dades de tots els centres sanitaris, públics o privats, que presenten assistència en règim d'internat, i que també inclouen activitat ambulatoria realitzada a l'hospital i en els centres especialitzats dependents del mateix hospital.

La informació que proporciona el gran nombre de variables que conté el SIESCRI, al voltant d'un miler, permet conèixer amb detall els recursos humans i materials, l'activitat assistencial i les principals magnituds econòmiques i financeres dels 22 centres hospitalaris que existeixen a les Illes Balears. Actualment, s'està treballant amb la reforma del SIESCRI per adaptar-lo als canvis que es produeixen en el sector sanitari en general i a l'àrea de l'atenció especialitzada en particular.

Hospitals i llits instal·lats

A la part superior del quadre 1 es troben els 7 hospitals de titularitat pública classificats com a generals, que conformen el gruix del Servei de Salut de les Illes Balears (IB-Salut). A l'illa de Mallorca es concentren 4 hospitals públics d'aguts, els dos més grans situats a la ciutat de Palma –Son Dureta i Son Llätzer– i a l'espera de la inauguració del nou Hospital de Son Espases. Menorca, Eivissa i Formentera disposen d'un hospital per a cada illa.

L'altre subgrup d'hospitals públics el constitueixen els hospitals de mitjana i llarga estada, juntament amb l'únic hospital de salut mental. Tots aquests hospitals es troben ubicats a Mallorca, excepte l'Hospital Residència Cas Serres, a Eivissa, que funcionalment és una residència geriàtrica, tot i que està classificat com un hospital al CNH.

Per una banda, la part inferior del quadre la integren els hospitals de titularitat privada, amb i sense lucre, que resulten ser més nombrosos que els públics (12 de privats per 10 de públics) però de menor dimensió global i concentrats sobretot a Palma. Segons la seva finalitat, seguint la mateixa classificació ministerial, es divideixen en hospitals amb ànim de lucre i sense ànim de lucre, encara que aquesta distinció pot ser

difusa. De tota manera, els hospitals sense afany de lucre són d'ús majoritàriament públic gràcies als concerts.

Per altra banda, pel que fa al parc de llits instal·lats, a les Balears n'hi va haver 3.424 al llarg de 2008, dels quals el 51,7 % varen correspondre a hospitals generals públics; el 4,8 %, a hospitals de mitjana i llarga estada; el 4,3 %, a l'hospital psiquiàtric; el 27,5 %, a hospitals privats amb ànim de lucre i el 7,1 %, a hospitals privats sense ànim de lucre, aquests últims s'han de comptabilitzar en part com a d'ús públic fruit dels concerts establerts. Així, els hospitals generals d'aguts conformen la gran majoria de la infraestructura de l'assistència en atenció especialitzada.

Comparant les dades de les Illes Balears respecte d'Espanya, s'observa com al conjunt de l'Estat es disposa de 17 hospitals per a cada milió d'habitants, mentre que a les Balears se'n disposa de 21,4.

Ara bé, existeixen altres diferències significatives entre Espanya i les Illes Balears pel que fa a la tipologia dels hospitals. Així, a les Illes Balears, segons les fonts oficials, no hi ha hospitals de mitjana i llarga estada privats i, en canvi, hi ha un percentatge elevat d'hospitals d'aguts que són de titularitat privada, com es pot observar a la figura 4.

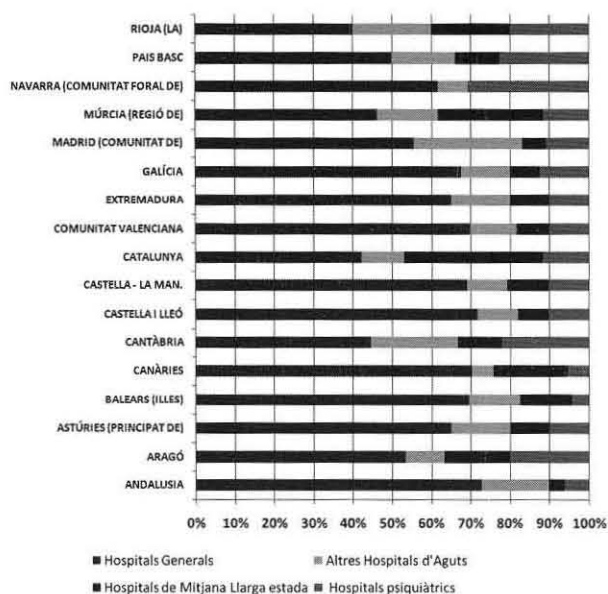

Figura 4. Tipologia dels hospitals per comunitats autònomes

Font: Elaboració pròpia a partir del Ministeri de Salut i Política Social

Nota: A les Illes Balears s'inclou la Residència Cas Serres d'Eivissa com a hospital de mitjana i llarga estada

Per contra, a Catalunya, on per cada 1.000 habitants hi ha 4 llits, 2 dels quals són per atendre malalts d'aguts i 2 per atendre malalts de mitjana i llarga estada o de salut mental⁸.

Aquesta manca de recursos d'hospitalització de mitjana i llarga estada s'agreuja pel fet que a les Balears hi ha un nombre escàs de residències geriàtriques, ocupades per gent gran amb pluripatologia i amb una dependència elevada.

Segons l'estudi "Datos globales sobre centros y plazas residenciales", referit al mes de gener de 2009, l'índex de cobertura de les places als centres residencials de les Illes Balears és també inferior a la mitjana estatal (3,26 per 4,31 a Espanya), i les Illes són la comunitat autònoma amb menys nombre de places residencials per a persones dependents de tot l'Estat.

El perfil dels pacients que a la resta de l'Estat són atesos als hospitals de mitjana i llarga estada, a les Illes Balears són atesos una part als hospitals de mitjana i llarga estada públics i una altra part, als hospitals generals públics, probablement, a causa de la manca de capacitat d'aquells hospitals a les Illes.

De manera global, la capacitat d'allotjament del conjunt d'hospitals, mesurada a partir del nombre de llits instal·lats, comparativament, és pròxima a la mitjana espanyola (3,7 a les Balears per 3,5 a Espanya). De fet, pel que fa a la capacitat d'allotjament, les Balears disposen dels hospitals amb unes de les dimensions mitjanes més reduïdes de tot l'Estat. Hi ha una mitjana de 157 llits per hospital quan el conjunt de l'Estat és de 208. Aquest fet pot tenir relació amb la dispersió geogràfica de la comunitat autònoma, encara que no es pot atribuir exclusivament a aquesta circumstància, ja que hi ha regions com Catalunya, amb una alta concentració urbana, on majoritàriament la dimensió dels hospitals és reduïda.

En aquest sentit, la grandària dels hospitals també està relacionada amb la titularitat de l'establiment, segons sigui públic o privat. Així, al conjunt de l'Estat, els hospitals públics tenen triple capacitat que els privats i a les Balears, poc més del doble.

Així doncs, l'escenari del sistema sanitari balear es diferencia de la resta de comunitats autònomes per disposar de més unitats hospitalàries però de més petites dimensions que la mitjana estatal, per l'alta presència d'hospitals de titularitat privada i per la manca relativa d'hospitals de mitjana i llarga estada.

L'equipament tecnològic

Els hospitals de les Illes Balears estan més ben equipats tecnològicament que la mitjana de l'Estat, com s'observa a la gràfica 7. En aquesta gràfica també es mostra la distribució entre hospitals públics i privats. Als hospitals de titularitat privada hi destaca una concentració més alta d'equips de litotricia renal, de sales d'hemodinàmica, d'equips de ressonància magnètica i la única PET de les Illes. En canvi, a la xarxa hospitalària pública s'hi ubica la única bomba de cobalt de què es disposa a la comunitat autònoma i la gran majoria de sales d'hemodiàlisi i d'incubadores.

Una altra singularitat del model assistencial balear és l'alta presència de tecnologia a la xarxa privada, que té la seva translació en termes de comparació territorial en el fet que a les Illes Balears hi ha més dotació d'alta tecnologia per milió d'habitants que a la resta d'Espanya.

Professionals

Obtenir una xifra exacta sobre el nombre de professionals que al llarg de l'any han fet feina a la sanitat especialitzada és una tasca difícil, a causa de les dimensions i la diversitat de gerències i centres del sistema. A més, s'han de tenir en compte els factors que poden alterar les xifres de treballadors, com les rotacions, les substitucions, les altes i baixes, etc.

Si s'atenen les dades declarades pels distints hospitals i recollides al SIESCRI fins al 31 de desembre de 2008, el nombre de persones que treballen al sistema hospitalari balear és de 15.415. El nombre de metges contractats assoleix gairebé els 2.000 i els col·labora-

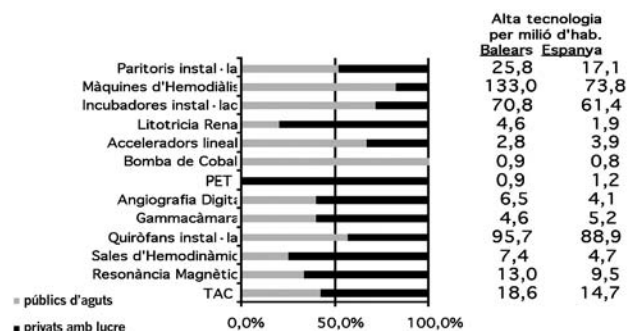

Figura 5. Equipament tecnològic dels hospitals públics en relació als hospitals privats a les Illes Balears
Font: Elaboració pròpia a partir del SIESCRI

dors superen el miler. El col·lectiu més nombrós és el personal d'infermeria i tècnics auxiliars de cures en infermeria, amb més de 8.400 treballadors. El personal no sanitari el constitueixen poc més de 3.600 professionals. Aproximadament, el 36 % del personal s'ubica a la xarxa privada. L'estructura entre ambdós sistemes -públic i privat- és ben diferent. Així, als centres hospitalaris de l'Ib-Salut un 15,8 % dels professionals són metges; un 30,7 %, infermers; un 29 % es classifiquen com a ajudants sanitaris -bàsicament tècnics de cures-; un 22,7 %, personal no sanitari, propi o vinculat; i la resta constitueixen altres professionals, com els farmacèutics.

Mentrestant, a la xarxa privada un 33,4 % dels professionals que hi treballen són metges i un 21,7 %, infermers. Tot i això, cal tenir en compte que la relació laboral i el tipus de dedicació del col·lectiu mèdic entre el sector públic i el sector privat és ben diferent. Així, el 94,9 % dels metges del sector públic treballen en jornada completa i tan sols el 15,9 % en el sector privat, mentre que de metges col·laboradors habituals en el sector públic tan sols n'hi ha l'1,8 % i el 76,2 % en el privat. D'aquí es pot deduir que la majoria de metges que treballen en el sector privat també estan ocupats en jornada completa al sector públic.

Per serveis, el més nombrós és el de medicina interna (22,9 %), el de cirurgia (15,9 %) i el servei d'urgències (12,3 %), mentre que el 20,5 % dels metges treballa als serveis centrals (laboratoris, radiologia..). Segons la titularitat dels serveis, la divergència més notable és la del personal mèdic destinat a serveis

centrals (laboratoris, radiologia, ...), ja que als centres de titularitat pública un 19,8 % treballen a la central, mentre que a la privada tan sols ho fan un 7,4 %.

Amb tot, segons les dades del SIESCRI, les Illes Balears és la comunitat autònoma de tot l'Estat amb més professionals per habitant en el sistema hospitalari. Així, al sector hospitalari és la primera comunitat autònoma tant en nombre de personal d'infermeria com en nombre de tècnics auxiliars de cures en relació al nombre de llits, amb més d'un infermer i més d'un tècnic auxiliar de cures per cada llit. En relació al nombre d'habitants, les Illes Balears també destaquen respecte a la resta de comunitats autònomes, ja que és la tercera comunitat en nombre de personal d'infermeria, amb 3,72 per cada 1.000 habitants, i la segona en nombre de tècnics de cures, 3,27 per cada 1.000 habitants.

El 2008, hi va haver 1,86 metges per cada 1.000 habitants, la sisena comunitat autònoma on hi va haver més metges en relació amb la població; mentre que a la resta de l'Estat en disposaren d'1,76 per cada 1.000 habitants.

Les dades de col·legiació són molt diferents a les dades relatives de professionals treballadors. Així, tant el nombre de metges col·legiats com el nombre d'infermers col·legiats és menor a la mitjana de l'Estat. S'ha de tenir en compte que les dades de l'estadística sobre professionals sanitaris col·legiats que publica l'INE fan referència a la província de col·legiació, no a la província on treballen, i també s'inclouen independentment de la situació laboral, si

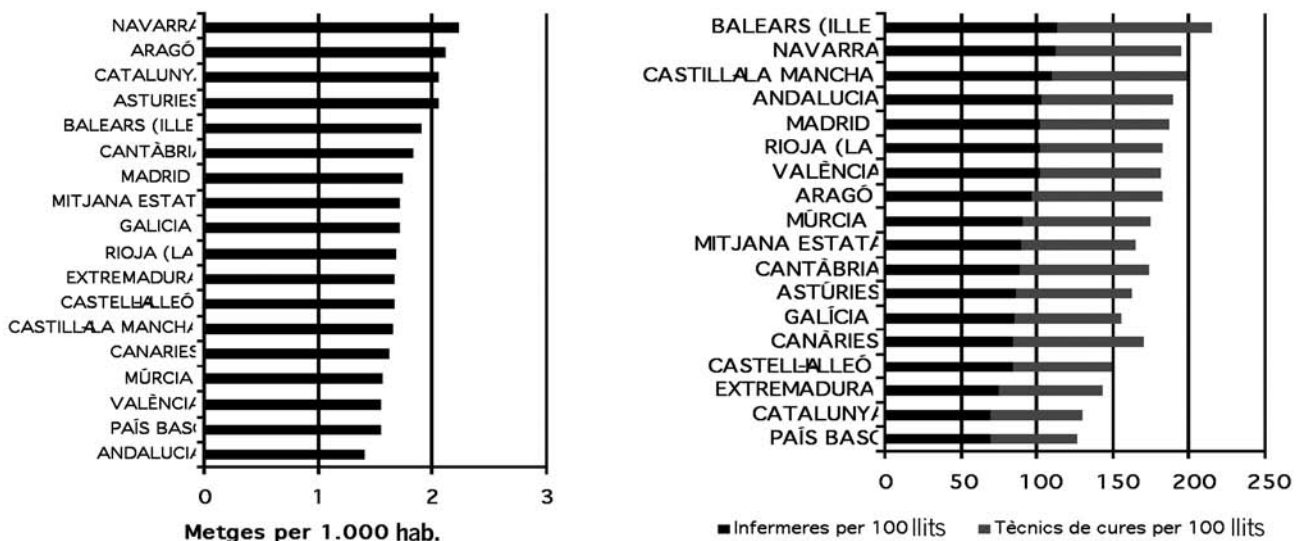

Figura 6. Metges per cada 1.000 hab. i infermeres i tècnics de cures per cada 100 llits
 Font: Elaboració pròpia a partir del SIESCRI

estan jubilats, en exercici o treballant.

IV. Evolució dels recursos en atenció primària i hospitalària

Els recursos de l'atenció primària han experimentat un ascens generalitzat durant la darrera dècada a les Illes Balears, sobretot pel que fa al nombre d'empleats.

El nombre de treballadors en el darrer decenni a l'atenció primària han augmentat al voltant d'un 40%, per damunt del creixement demogràfic que va ser del 33,3%. El col·lectiu on s'ha experimentat un creixement més considerable ha estat en els tècnics auxiliars de cures en infermeria, en augmentar un 70% respecte fa 10 anys. Per la seva banda, el col·lectiu més nombrós, constituït per metges i infermers, ha ascendit durant aquest període un 33%.

Pel que fa a les infraestructures, el nombre de centres de salut han experimentat un augment de més del 20% respecte a l'any 1999. També s'han obert nous SUAP i PAC, mentre que el nombre d'unitats bàsiques de salut s'ha estancat durant la darrera dècada, ja que pràcticament el desplegament territorials dels serveis estava acomplert.

Quant a l'evolució dels recursos hospitalaris, durant el període 1999 fins al 2008, s'han experimentat notables canvis, el més important dels quals ha estat el creixement del sector públic, no tant en detriment del sector privat sinó a conseqüència del fort augment del volum de població que necessita ser atesa per aquest tipus de servei.

En primer lloc, pel que fa al nombre d'hospitals, hi ha hagut un increment dels centres de titularitat pública, mentre que s'ha observat una disminució dels de titularitat privada, de manera que l'any 2008 el nombre d'hospitals gairebé no ha variat respecte l'any 1999. En total són 22.

Els hospitals públics d'aguts a les Balears han passat dels 9 que hi havia l'any 1999 als 11 del 2008, per l'obertura de l'hospital de Son Llàtzer, Inca i Formentera, i el tancament de l'hospital Militar. A Menorca, l'hospital Mateu Orfila va substituir l'hospital Monte Toro. Cal tenir en compte que va ser especialment a partir de l'any 2007 quan l'oferta pública hospitalària es va ampliar.

Per contra, els hospitals privats amb ànim de lucre han passat d'11 de l'any 1999 als 8 del 2008 pel tan-

cament de l'Euroclínic Son Verí, l'Hospital d'Alcúdia i la Clínica Menorca. L'any 2009 ha tancat la Clínica Bellver, antiga Femenies i, en aquest mateix any hi ha els mateixos 3 hospitals privats sense ànim de lucre que hi havia el 1999.

L'augment de centres hospitalaris públics durant els darrers anys a les Balears pot ser un dels factors, associat a la crisi econòmica, que ha fet descendir actualment la proporció de població amb assegura-ment privat, tot i que encara es manté com una de les comunitats autònomes amb més proporció d'assegurats amb doble cobertura.

A les Balears, els hospitals privats podrien haver actuat, en bona part, com a substitutius de la manca de dotació en infraestructura pública que hi havia en el passat, que dificultava l'accessibilitat al sistema, sobretot si atenem a la major demanda derivada de la població no permanent que suporta el territori insular. Mentrestant, els hospitals privats de les comunitats autònomes de la resta de l'Estat proveeixen uns clients amb un perfil diferent, amb una alta proporció de pacients de mitjana i llarga estada i de salut mental.

Paral·lelament, la grandària dels hospitals públics, mesurada a partir dels llits disponibles, ha augmentat un 3,7% durant la darrera dècada, mentre que els dels hospitals privats ha disminuït un 3,9%.

En termes per càpita, però, la disminució de llits s'ha donat tant al sistema hospitalari públic, en passar dels 2,8 llits per cada 1.000 habitants l'any 1999 als 2,2 de 2008, com en el sistema hospitalari privat, amb una reducció de l'1,4 llits per cada 1.000 habitants a 1 llit per cada 1.000 habitants en aquests mateixos anys.

De fet, hi ha hagut un canvi de paradigma en la gestió dels pacients durant la darrera dècada, que s'ha copsat no només a les Illes Balears, sinó també a la resta del territori espanyol, com ho mostren els registres de llits per habitant públics i privats del conjunt de l'Estat (2,5 i 1,2 l'any 1999 per 2,2 i 0,9 l'any 2007, respectivament). Així, mentre que a finals de la dècada dels 90 el sistema hospitalari es basava en la cura del pacient més aviat a l'hospital, és a dir, en intensificar el nombre d'estades i ingressos, deu anys més tard només s'ingressen els pacients la situació dels quals ho fa estrictament necessari i es tendeix cada vegada més cap a la utilització de les consultes externes i ambulatorització.

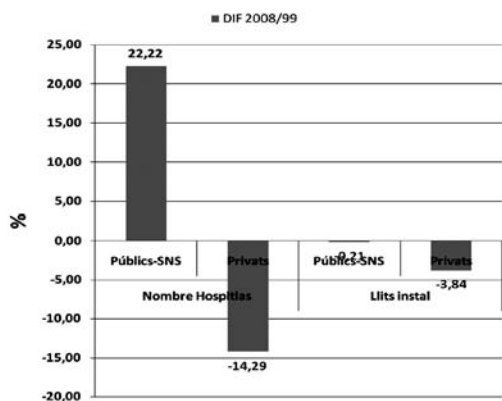

Figura 7. Evolució dels hospitals i els llits, privats i públics, a les Illes Balears. Període 1999-2008
 Font: Elaboració pròpia a partir del SIESCRI.
 Taxes de creixement en percentatge

Pel que fa a la dotació d'alta tecnologia, tant els centres públics com els centres privats n'han augmentat el nombre d'unitats entre 1999 i 2008, tret pel que fa als equips de litotrícia renal i la bomba de cobalt en els públics, com pel que fa als equips de gammacàmara als privats.

Això no obstant el canvi més substancial ha estat en el volum de la plantilla. De fet, les comunitats autònomes que reberen les transferències sanitàries a 2002, com les Illes Balears, varen dur a terme importants plans d'inversió que varen anar aparellats de notables increments de plantilla⁹. De fet, durant el període 1999-2007, el creixement del nombre de personal a l'atenció hospitalària a les Illes Balears va ser el més gran de totes les comunitats autònomes, amb un augment mitjà anual del 6%, mentre que el conjunt de l'Estat s'incrementà a un ritme del 2,7% anual.

Entre 1999 i 2008 s'ha passat de 8.972 treballadors als 15.108, un 68,4% més. Aquest increment s'explica fonamentalment pel doblement del nombre d'efectius ubicat als hospitals públics d'aguts, però també per l'augment en els hospitals privats amb ànim de lucre i sense ànim de lucre, del 45,4% i del 34,6% respectivament, mentre que el personal als hospitals de mitjana i llarga estada públics pràcticament no ha crescut durant aquests anys.

Sens dubte, el creixement demogràfic -el més alt de les comunitats autònomes-, l'obertura de nous hospitals públics – 3 en total- i l'increment en la utilització dels recursos per persona, són elements que expliquen la intensitat de l'augment del nombre de professionals del sector de la salut.

Per categories, el nombre de metges contractats ha augmentat un 83,6% durant el període considerat, passant dels poc més del milenar de metges el 1999 a assolir gairebé els dos mil el 2008. El grup més nombros d'aquest col·lectiu ubicat als hospitals públics d'aguts, on s'hi concentren el 79% dels metges contractats, s'ha duplicat. El creixement ha estat també notable als hospitals privats amb ànim de lucre, amb un augment del 93,3%, mentre que els privats sense ànim de lucre s'ha xifrat del 19,4%. Mentrestant, en els hospitals de mitjana i llarga estada públics el nombre de metges contractats ha descendit, a causa de la reconversió progressiva de l'hospital General (antigament d'aguts) en hospitals de mitjana i llarga estada i el traspàs de facultatius cap a hospitals d'aguts (bàsicament Son Llätzer).

Pel que fa al grup de metges catalogats com a col·laboradors ha crescut un 15,8%. Això no obstant, la proporció de metges col·laboradors ha disminuït notablement en relació al volum global de metges, ja que durant la darrera dècada en el sistema privat s'ha tendit a incorporar metges en plantilla -gairebé han duplicat els seus efectius- més que no pas impulsar els col·laboradors. Pel que fa a les infermeres i a les ajudants d'infermeria també han augmentat considerablement (78,2% i un 84% respectivament).

Els increments més acusats també s'han donat als hospitals públics d'aguts que han més que doblat el seu nombre d'efectius.

Per últim, el personal no sanitari ha experimentat increments, però no tan notables com el personal sanitari. L'augment del 70,7% als hospitals públics d'aguts ha impulsat l'ascens global d'aquest col·lectiu, que ha estat del 57%.

A la gràfica 7, s'ofereix el creixement del personal per tipus serveis. El que destaca més és el creixement de la categoria d'altres titulats superiors i mitjans, probablement molts d'ells professionals vinculats a donar suport als sistemes d'informació, que ha multiplicat per 5 el nombre de treballadors.

V. Conclusions

S'ha descrit la dotació de recursos que disposa la sanitat a les Illes Balears, tant els d'atenció primària com els d'atenció hospitalària, de titularitat pública com de titularitat privada, i la seva evolució al llarg del període 1999-2009.

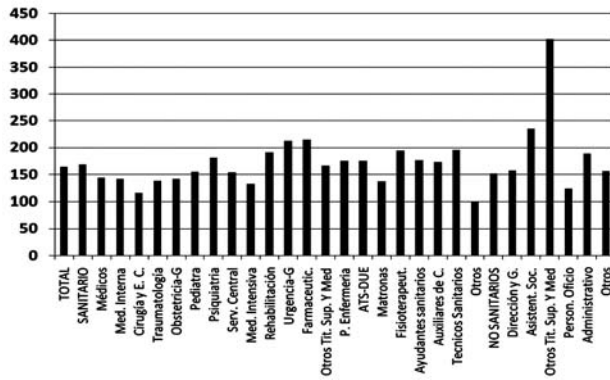

Figura 8. Creixement del nombre de professionals per categories a les Illes Balears. Període 1999-2007

Font: Elaboració pròpia a partir del SIESCRI.
Taxes de creixement en percentatge

Les dades mostren com les Illes Balears es configuren com una regió singular, pel fet que disposen d'una àmplia xarxa hospitalària pública i privada, altament dotada tecnològicament – de les més altes de l'Estat-, que complementa les funcions que clàssicament s'atribueixen a l'atenció primària.

Així, el nombre de treballadors de l'atenció hospitalària l'any 2008 és un dels més elevats de l'Estat i, per contra, l'atenció primària compta amb el nombre més reduït. Les Illes Balears disposen de més hospitals que la mitjana de l'Estat, bàsicament dedicats a patologia aguda tan pública com privada. La tipologia dels hospitals també és diferent, amb un notable nombre d'hospitals d'aguts, tant públics com privats, i la no existència d'hospitals de mitjana i llarga estada a la xarxa privada.

L'evolució dels recursos durant la darrera dècada s'ha caracteritzat pel notable creixement del sector públic a l'atenció hospitalària d'aguts. S'han obert quatre hospitals públics d'aguts de nova planta, un d'aquests substitució de l'antic hospital, s'ha incrementat la dotació d'alta tecnologia i el personal en el conjunt d'hospitals públics d'aguts s'ha duplicat durant el període 1999-2008.

Paral·lelament, al llarg d'aquest període, s'han tancat tres hospitals privats amb ànim de lucre, tot i que s'ha experimentat un increment notable del nombre de professionals contractats, mentre que els hospitals classificats com a mitjana i llarga estada han disminuït el nombre de treballadors.

Pel que fa a l'atenció primària, ha augmentat els seus professionals amb un ritme semblant al del crei-

xement demogràfic, lluny dels intensos increments experimentats al sector hospitalari públic d'aguts.

Durant aquests anys, la innovació tecnològica i organitzativa ha contribuït a induir un canvi de paradigma en la gestió dels hospitals, tot tendint cada vegada més cap a la utilització de les consultes externes i ambulatorització en detriment del nombre d'estades i, per tant, en nombre de llits funcionant.

Bibliografia

- 1 Nuestros Orígenes. Ministerio de Sanitat i Política Social, 2010. Instituto Nacional de Gestión Sanitaria. Disponible a URL: <http://www.ingesa.msc.es/organizacion/origenes/home.htm>
- 2 Sistema Nacional de Salud de España 2010 [monografía a Internet]. Madrid. Ministerio de Sanitat i Política Social. Instituto de Información Sanitaria. Disponible a: <http://www.msps.es/organizacion/sns/librosSNS.htm>.
- 3 Moranta Mulet FJ. Financiación de la Sanidad Pública Balear. Medicina Balear 2008; Vol. 23 (1): 11-16.
- 4 Navarro López V, i Martín-Zurro A.; Coords. La Atención Primaria de Salud en España y sus comunidades autónomas. Universitat Pompeu Fabra. Editora: Concepció Violán Fors. Barcelona. Semfyc ediciones, 2009.
- 5 Presupuestos iniciales para sanidad de las Comunidades Autónomas, la Administración Central y la Seguridad Social (2007-2010). Ministerio de Sanidad y Política Social. Secretaría General de Sanidad y Subdirección General de Análisis Económico y Fondo de Cohesión. Disponible a: <http://www.msps.es.htm>.
- 6 Mateu Sbert J, Vicens Gómez JM i Llobera Cànaves J. Singularitats i determinants de l'assistència sanitària a les Illes Balears. Medicina Balear 2010; Vol. 25 (2): 41-48.
- 7 Menéndez Rexach A. La gestión indirecta de la asistencia sanitaria pública. Reflexiones en torno al debate sobre la privatización de la sanidad. Rev Adm Sanit. 2008;6(2):269-296.
- 8 Central de Resultats Catalunya. Primer Informe Juliol de 2010. 1ª edició: Barcelona, juliol 2010. Servei Català de la Salut/ Agència d'Informació, Avaluació i Qualitat en Salut. Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya.
- 9 González López-Valcárcel, B i Barber Pérez, P. Coordinación sanitaria. Recursos humanos del sistema sanitario. Rev Adm Sanit. 2008;6(1):63-68.